

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

צוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ראה — אלול

(חלק לד')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ראה, יט"כה מנחם-אב, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ראה – אלול

אדם שיראה עצמו כו' חציו זכאי כו' עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה כו' ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום".

ומזה שהוציא הרמב"ם המנהג, "להרבות בצדקה" מן הכלל ד, מעשים טובים ולעסוק במצות, ועוד זאת, שהקדימו לשאר הענינים, מוכח, דאע"פ שבימים אלו צ"ל התחזקות בכל עניני תורה ומצות, הנה לכל לראש צריכים, "להרבות בצדקה".

ומזה יש ללמוד מעין זה בענין חודש אלול, כיון שהוא מעין עשרת ימי תשובה בכמה ענינים: (א) אלול הוא חודש התשובה⁸, בדוגמת עשרת ימי תשובה, (ב) כמו שעשרה ימים אלו הם הכנה לה, "חתימה" דיום הכפורים (כמ"ב בואר במפרשים⁹, שזהו הטעם שמרבית בצדקה וכו' בימים אלו, כי "הבינוני" תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים") – כמו כן כל

א. המ"ע דנתינת צדקה מפורשת בפ' רשתנו¹, כי יהי' כך אביון גו' לא תאמץ את לבבך גו' פתוח תפתח גו' (כמ"ש הרמב"ם² והחינוך³).

וע"פ הידוע⁴ שכל הפרשיות שבתורה יש להן קשר עם הזמן שבו קורין אותן, מובן, שיש שייכות מיוחדת בין מצות הצדקה לחודש אלול – שהרי לעולם קורין פ' ראה בסמיכות לראש חודש⁵ אלול (בשבת מברכים החודש אלול, או – כקביעות שנה זו (תשמ"ח) – בראש חודש אלול), כלומר, שבחודש אלול יש להרבות במצות הצדקה יותר מבשאר ימות השנה.

ויש למצוא מקור לזה מדיוק לשון הרמב"ם בהלכות תשובה⁶ – בענין עשרת ימי תשובה – וז"ל:

"אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו⁷ כלומר עורו ישינים כו' והטיבו דרכיכם כו' צריך כל

(1) טו, ז ואילך.

(2) סהמ"צ ומנין המצות (כריש ס' היד) מ"ע קצה. הל' מת"ע רפ"ז. ובמנין המצות הביא למקור המצוה רק הכתוב דפרשתנו (טו, ח) "פתוח תפתח". וגם בסהמ"צ ובהל' מתנות עניים זהו פסוק הא' שמביא (ועד"ז בהל"ת, הביא בסהמ"צ, מנין המצות (ל"ת רלב) והל' מת"ע (שם ה"ב) רק הכתוב ד"לא תאמץ גו'".

(3) מצוה תעת, תעט.

(4) של"ה חלק תושב"כ ריש פ' וישב.

(5) ראש – שבו כלולים כל ימי החודש והוא מנהיג אותם (לקו"ת ר"ה נג, ד, נח, סע"א. ועוד).

(6) פ"ג ה"ד.

(7) בו – כ"ה בדפוסים שראיתי, אבל בכ"כ כתי' (והתיימנים בתוכם) בה (ראה רמב"ם ספר המדע – ירושלים, תשכ"ד).

(8) ראה מהר"ל ריש הל' ימים נוראים. ל"ת להאריז"ל תצא עה"פ (כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים. טואו"ח ר"ס תקפא. לקו"ת ד"ה אני לדודי (פרשתנו לב, א ואילך). ועוד.

(9) ראה מרכבת המשנה להר"א אלפנדארי על הרמב"ם שם. וכמוכן מהמשך לשון הרמב"ם בה"ג וד'. וראה גם לח"מ ומל"מ שם ה"ד.

(10) רמב"ם שם סוף ה"ג.

חומש למצוה מן המובחר, אבל לא יותר מזה, וכמ"ש הרמב"ם¹⁸ „כל המפזר כו' אל יפזר יותר מחומש", אלא שכאן כיון שקאי בצדקה שהיא לפדיון הנפש, הרי „אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש דלא מקרי בזבוז בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו כו'¹⁹, וזהו שמדייק הרמב"ם „להרבות בצדקה" ולא קבע שיעור לצדקה זו – כי בצדקה זו אין שיעור²⁰.

אבל לכאורה דוחק לפרש כן, שהרי הרמב"ם מפרט המנהג „להרבות" – „בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות", ולא נראה לומר שיש כאן שני ענינים שונים: ריבוי צדקה בתור חלק ממעשה התשובה, וריבוי מע"ט ומצוות כדי להכריע מאזני הדין לכף זכות, ומסתבר שאינו מבאר כאן אלא בהכרעת מאזני הדין לכף זכות²¹. ושגם באותו הסוג דמעשים טובים ועסק המצוות שכונתו להכריע המאזניים לכף זכות יש הדגשה ומעלה בריבוי הצדקה.

ג. ויובן זה בהקדם דיוק הרמב"ם שם – שכתב אודות מנהג הריבוי בתפלה ותחנונים בלילה בבכא ב"ע⁹ „ונהגו

חודש אלול הוא הכנה להכתיבה" (תחילת הדין) דראש השנה. (ג) ויתירה מזו: כל מ' יום מר"ח אלול עד אחרי יום הכפורים הם המשך וחפצא אחת של ימי תשובה, כמבואר בב"ח¹¹ „מקרא¹² אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת עולה מ' כנגד מ' יום מר"ח אלול ועד יום הכפורים כי באלו מ' ימי [יום] התשובה מקובלת כו' דודו קרוב לקבל תשובה מאהבה",

דמזה מובן, שע"ד שבשע"ת ישנו ענין מיוחד „להרבות בצדקה", כך גם בחודש אלול, שראשית ההתחזקות בענין ני תומ"צ שבחודש זה צ"ל בענין הצדקה, „להרבות בצדקה". וי"ל שזה נרמז ג"כ בזה שהצירוף דשם הוי' שמאיר בחודש אלול יוצא¹³ מס"ת של „וצדקה¹⁴ תהי לנו כו'.

ויש להבין: במה שונה מצות צדקה משאר כל עניני תורה ומצוות, שלכן ההתחזקות בחודש אלול (ועשרת ימי תשובה) היא בענין הצדקה דוקא?

ב. לכאורה י"ל – שזהו משום שנתנית הצדקה מכפרת חטא, וכמ"ש¹⁵ וחטאך בצדקה פרוק, וכמו שהאריך אדה"ז באגה"ת¹⁶.

ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון „להרבות בצדקה", דלכאורה ע"פ הלכה בצדקה ישנו שיעור¹⁷: חיוב השווה – מעשר,

(11) אור"ח שם סד"ה והעבירו.

(12) שה"ש ו, ג.

(13) משנת חסידים מס' אלול פ"א מ"ד.

(14) ואתחנן ו, כה.

(15) דניאל ד, כד (ושם: וחטיף).

(16) פ"ג.

(17) ראה רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין (הובא בטמור). פיה"מ להרמב"ם פאה רפ"א. טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.

(18) סוף הל' ערכין וחרמין.

(19) אגה"ת שם.

(20) ולהעיר מלשון הרמב"ם לעיל (פ"ב ה"ד) „ועושה צדקה כפי כחו". אבל שם המדובר ב„דרכי התשובה", הנהגת בע"ת לאחר ששכר עשה תשובה. ועצ"ע.

(21) ודוחק לפרש שכל סיום הלכה זו „ומפני ענין זה נהגו כו' להרבות בצדקה ובמעשים טובים כו'" תוכנו רק ענין התשובה (שמדבר אודותה בסוף ה"ג לפני"ז „והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נתחם לחיים") – כי אז הול"ל (ע"ד לשון הרמ"א ואדה"ז – אור"ח סתר"ג) „ויש לכל אדם לחפש ולפשפש (ולמשמש) במעשיו ולשוב מהם בעש"ת".

הדעת נותנת שכשדנים אותו לזכות אין זה מפני רחמים וצדקה, אלא לפי מצבו.³⁰

ולכן הוי אמינא, שבעשרת ימי תשובה צ"ל עיקר ההדגשה על הוספה במצוות ומע"ט כדי לזכות בדין, ואין מקום לבקשת רחמים, שיהי' "בצדקה", לפנים משורת הדין.

[ואע"פ שבענין תפלה מצינו ש"אע"פ שיש להם לצדיקים תולדות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם]³¹ – זה מתאים רק בנוגע לתפלה ובקשה, שאין צריכים לתבוע מאת הקב"ה כ"א לבקש מאתו ית"ש,³² בדרך מתנת חנם (אף שיכולים לתלות במעשיהם הטובים).³³ משא"כ כשהמדובר בדין, שהקב"ה שוקל זכיות האדם כו' ושופט אותו ע"פ מעשיו, אין מקום לערב בזה בקשת רחמים וצדקה כו'.³⁴

(30) ואף שכללות ענין התשובה הוא מרחמיו וחסדיו של הקב"ה ולא משורת הדין (ראה חבור התשובה להמאירי מאמר א' פ"א (ובפירושו לאבות פ"ג מ"ח). עיקרים מ"ד פכ"ה. וכמו שאומרים כמ"פ בסליחות, ופשיטא בשייכות להתשובה בכל שנה ושנה – ראה אגה"ת פ"א) – הרי נת"ל שבהלכה זו, שהרמב"ם כותב, "ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות כו'" כהמשך ישר ל"ראה עצמו... חציו זכאי כו'" משמע שכאן אין המדובר (רק על ענין התשובה), אלא על הדין והמשפט, והוא מכריע א"ע (ממצב של שקול) לכף זכות.

(31) ל' רש"י ר"פ ואתחנן. וראה ספרי ודבר שם. וראה בהנסמן בהערה 33.

(32) וראה שו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח ס"ה.

(33) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 29 ואילך.

(34) דמטעם זה אומרים בעשרה ימים אלו המלך הקדוש ולא האל הקדוש, המלך המשפט ולא מלך אוהב צדקה ומשפט, "לפי שבימים הללו הקב"ה מראה מלכותו לשפוט את העולם" (שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ב ס"א, מרש"י ברכות יב, ריש ע"ב). ואם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט במקום המלך המשפט ונזכר לאחר שסיים תפלתו י"א דחזור לראש התפלה, "משום דיש הפרש בין מלך אוהב צדקה ומשפט

כולם לקום בלילה וכו'") – דלכאורה הול"ל בבבא אכתא, "להרבות בצדקה וכו' ולקום בלילה וכו'".

ויש לומר הביאור בזה:

בכללות קבלת צרכי האדם מהקב"ה ישנם שני אופנים, וכדאיתא בגמ'²² עה"פ²³, "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה", "כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע"; א) "כל העולם" מק' בלים צרכיהם מהקב"ה רק בתורת צדקה וחסד השם, ולא בזכות שבידם, כי אינם ראויים לזה מצד מעשיהם, ב) צדיקים "נזונין בזרוע, בזכות שבידם וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקב"ה"²⁴, כי נזונים בזכות מעשיהם הטובים.

ובעבודת ה', שני אופנים אלו הם (בכללות) בהתאם להחילוק בין תפלה ועסק התורה ומצוות: ענין התפלה הוא בקשה ותחנון, "תחנונים ידבר רש"²⁵, שהקב"ה ירחם עליו וימלא משאלותיו אף שאינו ראוי לכך, ובלשון חז"ל²⁶ "מתנת חנם"; אבל על ידי עסק התורה ומצוות מקבל האדם את צרכיו (לא בתור צדקה, אלא) ע"פ דין, כמו שהובטחנו בתורה²⁷, "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו גוי ונתתי גשמיכם בעתם גוי"²⁸.

ועפ"ז, כשהקב"ה דן את האדם, ל"שוקל"ן זכיות האדם ועונותיו"²⁹, הרי

(22) ברכות יז, ריש ע"ב.

(23) ישע"י מו, יב.

(24) פרש"י שם ד"ה והם נזונין.

(25) משלי יח, כג.

(26) ספרי ודבר ר"פ ואתחנן. פרש"י שם.

(27) ר"פ בחוקותי.

(28) ולהעיר מביאור הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ט)

ע"ד היעודים גשמיים שבתורה.

(29) ל' הרמב"ם שם פ"ג ה"ג.

[ויש לומר, שזהו גם הטעם לשינוי הלשון בשתי הנכות – בבכא הא', נהגו כל בית ישראל, ובבכא הב', נהגו כולם] – דמשמע קצת, דענין הב' מה שנהגו לקום כו' היא הנהגה פשוטה לכולם, יותר מענין הא'³⁹. וע"פ הנ"ל מובן, כי בקשת רחמים הוא שייך לכא"א מיש-ראל, גם אלה שלא הוסיפו (כ"כ) במצות ומעשים טובים (שלא היו יכולים להוסיף וכיו"ב), ולאידך גם אלה שהוסיפו במצות ומעשים טובים יתר מכל השנה נוהגים להוסיף בבקשת רחמים (דברי תחנונים), כי גם הם צריכים לידע ולהרהר גיש שזכותם בדין היא בגדר צדקתו של הקב"ה, שצריכים לבקשות ותחנונים על זה].

ובזה יש לבאר גם מה שהוציא הרמב"ם בבכא הא', ולהרבות בצדקה מן הכלל, והקדימו לשאר הענינים – כי בריבוי הצדקה מודגש ג"כ שהאדם מרגיש שצריך לזכות בדין רק מחמת צדקתו של הקב"ה, שלכן מרבה בצדקה כדי שהקב"ה יתנהג עמו ג"כ באופן של צדקה מדה כנגד מדה. כלומר, זה שהאדם מרגיש שכל מה שזוכה מלמעלה הוא בגדר צדקה ומתנת חנם צריך להתבטא לא רק בתפלתו, אלא גם במעשיו שכוונתם הטיית כף המאזניים של הדין לטובה ע"פ הדין, גם בהם צריך להדגיש שזהו לפני משורת הדין כלפי מעלה.

ד. ביאור השייכות דצדקה להמשפט דר"ה בעומק יותר (וע"פ פני מיות הענינים):

בהגדרת מהות העבודה של ראש השנה ארוז"ל⁴⁰ שאמר הקב"ה, אמרו לפני

וקמ"ל הרמב"ם, שנוסף על המנהג להרבות בעניני זכות (צדקה ומע"ט ומצוות) נהגו ישראל גם "לקום בלילה... ולהתפלל... בדברי תחנונים... עד שיאור היום"³⁵. וי"ל שזה גופא שזוכים בדין ע"פ שורת הדין הוה בגדר "צדקה" מלמעלה, לפי שאין מעשה בני אדם (הנבראים) תופסים מקום אצלו ית' (כמש"נ³⁶), "אם צדקת מה תתן לו גו'" (ועוד זאת, שגם עשיית מעשים טובים (על ידי האדם) היא בכוחו של הקב"ה, כמש"נ³⁷), "מי הקדימני ואשלם גו"³⁸. ולכן זה גופא שהקב"ה (משפיל את עצמו כביכול ו) דן את האדם ומחשיב את מעשיו הטובים לזכותו משום כך בדין, ה"ז חסד וצדקה מאתו ית' וצריך ע"ז תחנונים כו'.

ולכן חילק הרמב"ם מנהגים אלו בבביות, כי הם שני ענינים נפרדים בפעולתם של ישראל לזכות בדין: בכא הא' הם הדברים שבני עושים כדי להכריע כף המאזניים, ובכא הב' – התפלה ותחנונים, כי בשביל זה גופא שדברים אלו יכריעו לכף זכות זקוקים לרחמי הקב"ה כנ"ל.

להמלך המשפט דבכל השנה הצדקה עיקר ולכך הקדימוהו למשפט אבל בימים הללו המשפט עיקר ולכך אין מזכירין צדקה כלל" (שו"ע אדה"ז שם ס"ב, מט"ז או"ח סק"ח סק"ב).

(35) דדוחק לומר שכוונתו בזה (רק) לענין התשובה והצדקה (ראה רמב"ם לעיל פ"ב ה"ו. ובמגדל עוז כאן) או וידוי ובקשת מחילה דא"כ הו"ל להקדימו תחילה, לפני זה שנהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים כו'.

(36) איוב לה, ז.

(37) איוב מא, ג. ויק"ר פכ"ז, ב.

(38) דכללות הענין דבאתעדל"ת אתעדל"ע הוא רק מפני שכן עלה ברצונו ית' (לקו"ת שמע"צ פג, ב. שה"ש יב, א. ועוד. וראה בארוכה המשך ר"ה תש"ג פ"ו ואילך. לק"ש חכ"ד שם. וש"נ).

(39) אף שאולי יש לומר שכאן מקצר בלשונו וכ' "נהגו כולם", היינו "כל בית ישראל".

(40) ר"ה טז, א. לד, ב.

הקב"ה – שזה מביא „שתמליכוני עליכם“⁴².

ה. כשם שהוא בהדגשה וב„היכל המלך“⁴³ בעשרת ימי תשובה, עד"ז הוא בזעיר אנפין (ב„שדה“⁴³) גם בהעבודה דחודש הרחמים והסליחות – חודש אלול, שגם בו ישנם ב' ענינים אלו:

מצד אחד הרי הוא חודש הרחמים והסליחות עד ש„יש מי שמרביץ לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך“⁴⁴ (בדוגמת דברי הרמב"ם לעשרת ימי תשובה), ומאידך גיסא זה נוגע לזכות בדין. וכמודגש בלשון הטור⁴⁵ „וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו“, דל-כאורה ה"ז תרתי דסתרי, דבקשת רחמים תוכנה שאף שאין לו זכיות מבקש שהקב"ה ירחם עליו, שהוא ההיפך ד„זכות הוא לו“. אלא שהדרך לזכות בימים אלו היא על ידי שנרגש אצלו שתמיד זקוק לבקש רחמים מאת הקב"ה שיתן לו צדקה ומתנת חנם.

וכן לאידך גיסא, שגם בזה שמוסיפים בהעבודה דתשובה ומע"ט [כמשנת"כמ"פ⁴⁶ הרמז לזה – שבר"ת ד„אלול“

בר"ה מלכיות וזכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר“.

ועל פי זה נת' בכ"מ, שעיקר עבודת ראש השנה היא הכתרת הקב"ה למלך על ישראל („שתמליכוני עליכם“⁴¹), ועי"ז למלך על העולם כולו.

ואין זה סתירה להמפורש שר"ה ויוהכ"פ הם ימי הדין, כי תרווייהו אית' נהו ב': מצד הקב"ה, אמיתית תוכנם של ימים אלה הוא שמכתירים אותו למלך, דבר הנוגע בעיקר (כביכול) להקב"ה, וכהלשון „אמרו לפני כו' כדי שתמליכוני עליכם“, שהקב"ה מבקש זה מבניו, כי זהו דבר הנוגע לו; ומצד הנבראים, וכפי שהקב"ה כביכול השפיל את עצמו להיות יושב ודן כל באי העולם, הרי הם ימי דין ומשפט ששוקלין זכיות האדם ועונותיו.

ולפי זה י"ל דזה שצריך להיות ריבוי במע"ט וכו' הוא מצד הענין הב' שבימים אלה, אבל מצד הקב"ה עצמו, כמו שהוא למעלה מלהיות מלך על עם, הרי אין מקום בכלל לדין ומשפט של העם, שזהו דוקא כאשר יושב על כסא מלכותו ודן את העם. ובכדי לפעול ענין זה שהקב"ה ישפיל עצמו להיות מלך על עם, ה"ז על ידי שנרגש אצל העם ביטולם השלם, שגם כאשר מצד „חשבון“ הזכיות והעוונות האדם הוא צדיק וזוכה בדין (ופשיטא טא שעשה תשובה כדבעי), מ"מ הרי הוא מתפלל בתחנונים, ויתירה מזו, הוא מרבה בצדקה, בכדי לזכות לצדקתו של

(42) וי"ל שזוהי השייכות לתחילת ההלכה (ד' ברמב"ם שם „אע"פ שתק"ש בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו כו" – ענין התשובה, שמה שהקדים הרמב"ם „גזירת הכתוב“, ענין שלמעלה מטעם, הוא לפי שאמיתית ענין תק"ש הוא הענין דתמליכוני עליכם, השייך ל„נתאוה הקב"ה“, שלמעלה מטעם (כמשנת"כמ"א – ראה לקו"ש ח"ד ע' 124).

(43) ראה לקו"ש פרשתנו ד"ה אני לדודי (לב, ב ואילך) – נת' בלקו"ש ח"ד ס"ע 1342 ואילך. ועוד.

(44) ל' הטור אר"ח ר"ס תקפא. וראה גם חבור התשובה להמאירי (מאמר ב' פ"א). אבודרהם בסדר תפלת ר"ה. ועוד.

(45) אר"ח שם.

(46) ראה לקו"ש ח"ב ע' 396. ח"ט ע' 299. ובכ"מ.

(41) ראה רס"ג (הובא באבודרהם) שענין הראשון במצות תק"ש הוא „שאנו ממליכים עלינו את הבורא“. וראה לקו"ש ח"ד (ע' 1146 ואילך. ע' 1354 ואילך. וישנ"ו. ובכ"מ).

נרמזים כל שלשת העמודים דתורה
עבודה וגמ"ח, וכן עבודת התשובה וענין
הגאולה] – בזה גופא צריכה להיות
ההקדמה דלהרבות בצדקה, כמרומז
(כנ"ל ס"א) בהצירוף דשם הוי' של חודש
אלול, היוצא מס"ת „וצדקה תהי' לנו כי”.

ועל ידי הנהגה זו, זוכה כל אחד
להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמור־
רים, ועד שלפני ר"ה יודעים שהם זוכים
בדין – לכתובה וחתומה טובה לשנה
טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

(משיחת ר' תשרי תשל"ח)

